

H323 Carl XVI Gustaf, 10×1.50 rödviolett^{1,2,3}

Sven Erik Mattsson

2019-07-22

Inledning

För en filatelist är det av stort intresse att undersöka och dokumentera vilka varianter som det finns. Tyvärr kan man aldrig vara riktigt säker på att det inte dyker upp nya varianter. En häftessamlare har stor nytta av kontrollnummer. Genom att systematiskt samla häften med kontrollnummer kan man på ett mer kontrollerat sätt få en uppfattning om materialet är heltäckande. Man räknar rester och försöker kartlägga olika tryckserier. Men även om man gör detta systematiskt kan det dyka upp överraskningar. Man har kanske inte häften från början av en tryckserie. Dokumentation från Postverket skulle vara av stor nytta. Postverkets frimärkstryckeri för något som de kallar färgkort. Information från färgkort har använts i redogörelser för special studier av andra häften, men det har tyvärr inte gjorts någon beskrivning i Häftessamlaren av vad ett färgkort är och vad det innehåller. Förutom att denna artikel redogör för H323 så presenterar den också färgkortet.

---

¹ Publicerad i Häftessamlaren, Nummer 2 (74), juni 1996.

² 2012-12-19 Reviderat artikeln, speciellt med avseende på funna kn.

³ 2015-01-24 Nya kn-tusental

2015-08-21 Det finns Bc vid 92–93-tusen i slutet av TS 5

2017-02-19 Nya kn-tusental för TS 4 och TS 5

2019-07-16 Det finns Ac och också triplrar vid 80–81-tusen i början av TS 3

2019-07-22 Lagt till information om vilka häftesmaskiner som gjort häftena

Färgkort

Postverket har en omfattande kontrollapparat vid framställning av frimärken. Man trycker till exempel ett kontrollnummer, kn, på frimärksbanan med jämna mellanrum, oftast vart 10:e häfte. Men man för inte bok över vilka kn som finns för olika frimärkstyper.

Vid tryckningen av frimärksbanan för Postverkets frimärkstryckeri för något som de kallar *färgkort*. Det är ett kartotekskort i liggande A5-format. En kopia av färgkortet för H323 finns i figur 1. Längst upp till vänster specificeras valör och format samt typ eller namn på frimärket. Under detta specificeras färgnyansen, som för H323 är violett. Till höger ser vi att pappret är Klippan nr 55A och att cylindern har 340 märken, dvs. 34 häften per varv. Man har också noterat att cylindersiffror och kontrollnummer går med i tryckta häften. Resten av kortet används för att notera information såsom startdatum och använd cylinder för olika tryckserier.

För H323 noterar vi att bara en cylinder (nr 241) har använts. På tryckpressen finns ett cylinderräkneverk som räknar antalet varv som tryckcylindern roterat. Startvärde och slutvärde noteras för varje tryckserie. Skillnaden mellan "Till nr" och "Från nr" ger "Summa", som är antalet varv som tryckcylindern roterat. Eftersom det finns 2x17 häften per varv så får man antalet häften genom att multiplicera "Summa" med 34. Understrykningen betyder att cylindern har förkromats om. Till höger skall man notera färggång och vad som finns i lager. Kortet för H323 innehåller inte denna information. Den finns troligen på kortet för 2-sidiga Carl XVI Gustaf 1.50 rödviolett.

Postverkets frimärkstrypografi **FÄRGKORT** H323

Valör o. format 1.50 A Typ/jubiläum Carl XVI G Klippan nr 55. A

Färgnyanser
 Violet (G.F 88554)
 " H 4843/1

340 märken = 34 häften per varv
 Både pag. och platsiffror går med i häftet.

Datum	Cyl. nr	Cylinderräkneverk			Färg	Färg	Färg	Anm.
		Från nr	Till nr	Summa				
22-10 79	241	969.500	1014.800	45.300				
2-11 79	"	14.800	32.100	17.300				Rep.
30-1 80	"	220.500	226.600	6.300				
14-2 80	"	326.100	354.900	28.800				
16-7 80	"	153.000	223.000	70.000				

Figur 1: Färgkortet för H323

I tabell 1 har information från färgkortet sammanställts. Det finns ett terminologiskt problem. Vad skall man kalla det som varje rad i tabellen representerar? Termen ”upplaga” är inte lämplig. För Postverket är allt som trycks före utgivningsdagen en upplaga. H323 gavs ut 80-06-16, vilket betyder att tryckserierna 1–3 tillhör samma upplaga enligt detta sätt att se. I klassisk filатели pratar om leveranser, men det passa inte här. Ordet ”tryckning” betyder för branschfolk processen att trycka och inte det tryckta resultatet. Vi använder här termen ”tryckserie” och förkortningen TS för varje rad. Observera att kn-serie är ett annat begrepp. Normalt kräver man att kn-resten skall vara konstant i en kn-serie, men resten kan variera i en tryckserie.

Tabell 1: Sammanställning av information från färgkortet för H323.

TS	Datum	Cylinderräkneverk			Antal häften	Antal kn	Anm
		Från nr	Till nr	Summa			
1	791022	969 500	1 014 800	45 300	2× 770 100	77 010	
2	791102	14 800	32 100	17 300	2× 294 100	29 410	Rep.
3	800130	220 300	226 600	6 300	2× 107 100	10 710	
4	800214	326 100	354 900	28 800	2× 489 600	28 800	
5	800716	024 117	034 730	10 613	2× 1 190 000	119 000	

Nyanser

Två mindre vanliga nyanser avviker tydligt från grund nyansen a:

- rödviolett* med flera undernyanser som har UV-reaktion blåviolett till rödviolett
- blåaktigt rödviolett* med UV-reaktion mörkt blåviolett
- rödlila* med UV-reaktion lysande röd

Häftet med nyans c kommer från början av TS 3 eller TS 4 samt i slutet av TS 5. Se tabell 4. Fluorescensen kan ha orsakats av föroreningar eller av temperaturförhållanden under tryckning eller torkning. Nyans c är lätt att känna igen eftersom den fluorescerar. Dock måste det varnas för falsk fluorescens, som uppkommit genom att häftet suttit i olämpliga plastfickor. Färgen ser då ”smetig” ut och kan vara mycket starkt rödfluorescerande. Även otryckta ytor runt frimärksbilen och på inhäftningsremsan fluorescerar. Jag har sett sådana ”falska” häften med kn från TS 5, där häften med intilliggande häften inte alls fluorescerar. Även häften med ursprunglig nyans c skadas av olämpliga plastfickor.

Omslagspapper

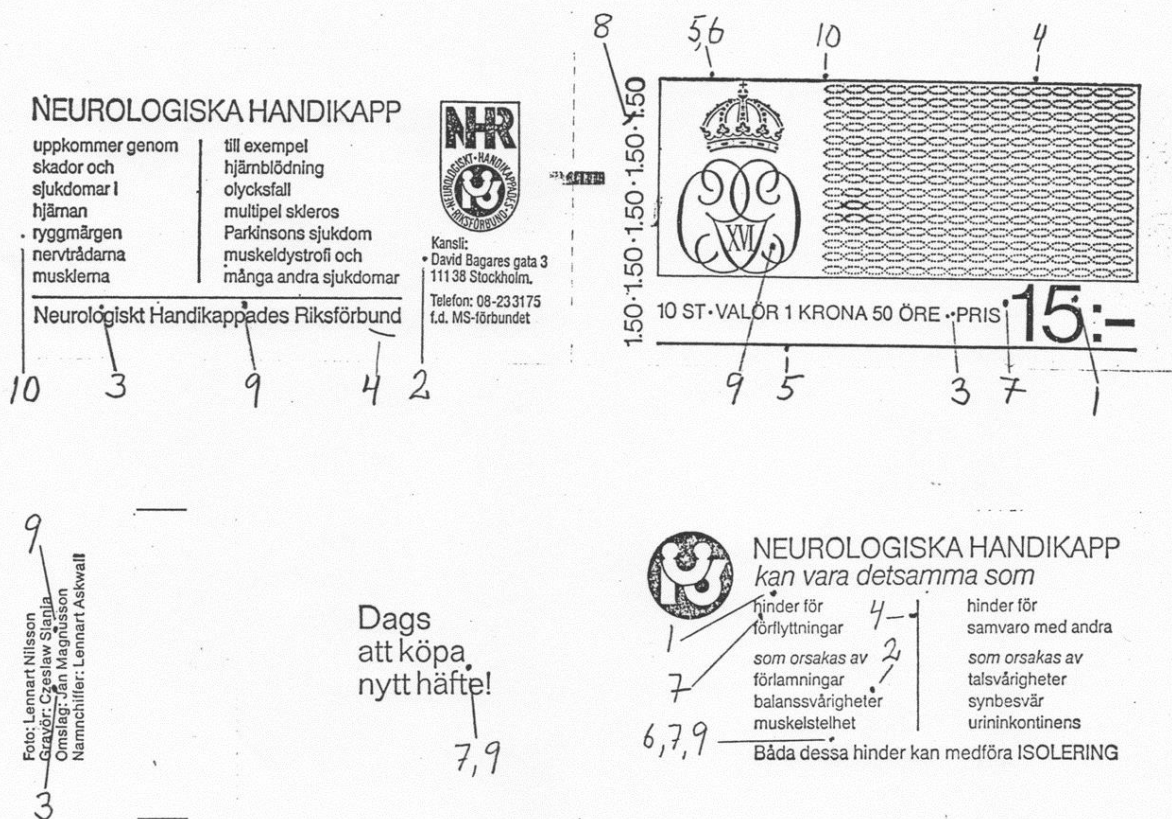
Atlas Handbok över svenska maskintillverkade häften skiljer på två omslag:

- ljusbrunt omslag utan fluorescens
- gulaktigt ljusbrunt omslag med fluorescens

Det är lätt att skilja dem åt med hjälp av en UV-lampa. De två typerna förekommer i alla tryckserier.

Omslagsklichéer

En uppsättning av omslagsklichéer har identifierats. Deras kännetecken finns beskrivna i figur 2.

Figur 2: Kännetecken för omslagsklichéerna. Innerklichéerna 5, 8 och 10 saknar kännetecken.

Det finns tre olika klichétyper, dvs förskjutningar mellan ytter- och innerkliché: 1~1, 1~4 och 1~6. Som det framgår av tabell 2 så finns det skillnader mellan tryckserierna. Ett häfte med klichétyp 1~6, dvs omslaget har kliché 1~6, 2~7, 3~8, 4~9, 5~10, 6~1, 7~2, 8~3, 9~4 eller 10~5, kommer säkert från TS 5. Ett häfte av klichétyp 1~1 kommer säkert från TS 1~2 medan ett häfte av klichétyp 1~4 kommer från TS 1~4.

Tabell 2: Klichétyper och RT för olika tryckserier

TS	Kliché- typ	RT 8x2			Omslag och nyanser		
		kliché	typ	e			
1-2	1~1	8~8	1	16-22	Aa	Ba	Bb
		9~9	1	14-15		Ba	
		10~10	1	17-18	Aa	Ba	Ab
	1~4	9~2	2	19-22	Aa	Ba	Bb
3	1~4	9~2	2	19-22	Aa	Ba	Ac Bc
4	1~4	9~2	2	19-22	Aa	Ba	Ac Bc
5	1~6	10~5	1	17-19	Aa	Ba	Bc
		7~2	2	22-23		Ba	Bc

Ett problem är att det saknas kännetecken för innerklichéerna 5, 8 och 10 så att vi inte kan skilja på

1. 5~5, 5~8 och 5~10 som tillhör de tre olika klichétyperna.
2. 10~10 från klichétyp 1~1 och 10~5 från klichétyp 1~6 som båda kan ha RT

En orsak till de olika klichétyperna är att vid tillverkningen av häftena H323 användes två olika maskiner för tryckning av omslag och inhäftning. De går under beteckningarna den 3:e och 4:e häftesmaskinen. Vi kallar dem i det följande HM3 och HM4. För en allmän beskrivning av häftesmaskinerna se, Atlas Häfteshandbok.

De olika klichétyperna härrör från de två häftesmaskinerna enligt nedanstående tabell:

	1~1	1~4	1~6
HM3	x		x
HM4		x	x

RT från HM3 av typ 1; de har tätt tryck och klichén kan vara skadad så att RT har otryckta fläckar eller ”hål”. RT från HM4 har glest tryck och är oftast ojämnt infärgade.

HM3 satte horisontella ritsar på ytterkanten av sid IV på H323. Ritsarna är ofta tydliga, men de kan var mindre markerade och svåra att se även i släpljus. I en sammanhörande serie av häften eller sekvens av häften med kontrollnummer kan ritsarna vara av mycket olika tydliga. Om man ser ritsar så är det inget problem. Men om man inte kan tycka sig se ritsar så är det för ett enkelt häfte nog oavgörbart om det kommer från HM3 eller från HM4. För att kartlägga kontrollnummerserier använder man häften med kontrollnummer. För en rulle av inlagor kommer kn att hamna i ett omslag med samma klichéer hela tiden eftersom det finns 10 klichéer och kn sattes på vart tionde häfte. Om man ville kassera några inlagor på grund av fel, så tog man alltid bort hela tiotal av inlagor, så borttagna inlagor påverkade inte att kn hamnade i samma inlaga. Om man hade alla kn för en tryckserie, så skulle man se att i intervall om 600–1000 kn så sitter de i omslag med samma klichéer. Häften med nära liggande kn och med samma omslagsklichéer kommer då med stor sannolikhet från samma rulle med inlagor och de har då inhäftats av samma maskin. Det betyder att vi kan ha flera häften att leta ritsar på. Om inga har tecken på ritsar så är häftena i detta kn-intervall gjorda av HM4. Denna observation har använts för att skilja på 5~5 och 5~8 i TS 1–2 och för att fastställa om häften med kn från TS 5 gjorts av HM3 eller HM4.

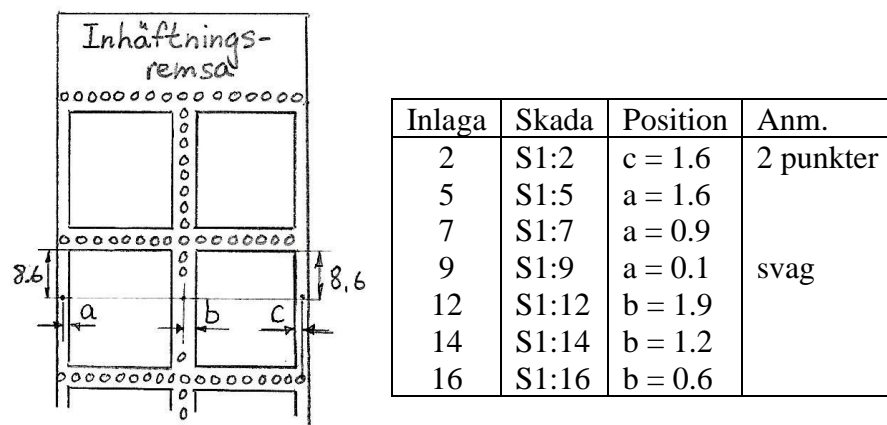
För fullständighets skull så bör det påpekas att det finns en annan möjlighet skilja på 5~5 och 5~8 i TS 1–2 om man har äkta par med kn och delad c 1 att skilja fallen åt. Antag att häftet med kn har ytterkliché 5. Det finns då fyra möjliga fall.

1. kn + c 1 fot/fana
HM3: 5~5, 4~4
HM4: 5~8, 4~7
2. c 1 fot/fana + kn
HM3: 6~6, 5~5
HM4: 6~9, 5~8

Kartläggning av vilka häftesmaskiner som använts kan bara göras i mer detalj för bandet som har kn. Man kan efter delning av rullarna ha kört det ena bandet i en av maskinerna och det andra bandet i den andra maskinen. Då det är mindre intresse för neutrala häften och mer intresse för häften med markeringar och kombinationer av dessa såsom dubblar och tripplar, gör att en kartläggning av användningen av häftesmaskinerna för inhäftning av bandet med kn och cyls är meningsfull.

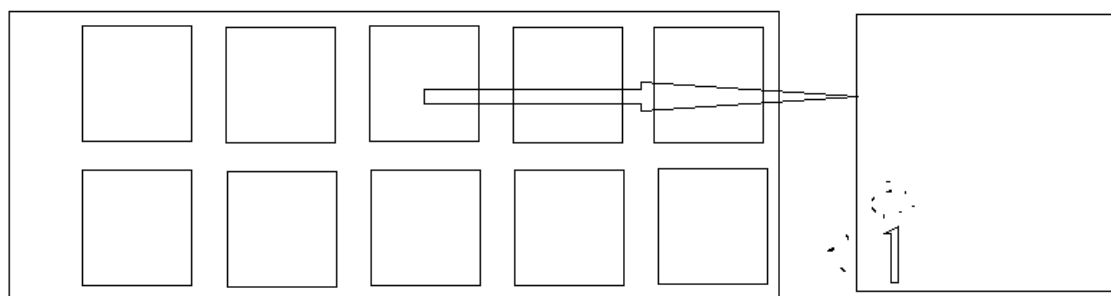
Inlagor

Inlagor från övre och undre halvan, dvs. R- och N-häften, kan inte skiljas åt med hjälp av registermärkena. Det finns ett par cylinderskador på N-häften som kan användas för att identifiera inlagorna och för att placera kn-serierna i kronologisk ordning. Med konventionen att ge inlagan med cyls 2 numret 2, så sitter cyls 1 fana på inlaga 10 och cyls 1 fot på inlaga 11.

Figur 3: Skada 1

Skada 1 uppträder på flera inlagor. Det är en punkt mellan frimärksraderna på 2:a frimärksraden. Se figur 3. Punkten ligger 8.6 mm från överkanten av frimärksbilderna. Dess läge i sidled varierar för de olika inlagorna. S1 uppträder i TS 1–2, någonstans i intervallet 78819–79674 (rest 12) och finns sedan i alla följande tryckserier. En möjlig förklaring till skadan är att det under tryckning kommit en hård partikel på en vals som ligger mot tryckcylindern. Detta blir lättare att förklara om man först översätter skadan i inlaga 2 till en skada i inlaga 3 med $a = 2.3$ mm, ty om man håller inhäftningsremsan uppåt så ligger inlaga 3 till höger om inlaga 2. Avstånden mellan inlagorna i sekvensen 3, 12, 5, 14, 7, 16 och 9 är lika stora, nämligen 19 frimärksrader plus 0.3-0.4 mm. Skadorna kan alltså förklaras av en hård partikel på en vals som har denna diameter. Att skadan på inlaga 9 är svag passar bra. Inlaga 1 skulle vara nästa i sekvensen, men där skulle skadan komma i frimärksbilden.

Figur 4: Skada 2.

Skada 2 finns på inlaga 10, dvs den med cyls 1 fana på högra märket i tredje raden uppifrån räknat. Se Figur 4. Den uppstår lite senare efter skada S1, någonstans i intervallet kn 91449–95291 (rest 12) och nyansen är då b. På färgkortet finns en anmärkning "Rep." på raden för TS 2. Detta har nog med denna skada att göra, eftersom skadan S2 är svagare i TS 3–5, men den finns där hela tiden. Den första tydliga varianten betecknas S2a och den andra svagare varianten betecknas S2b. Postverkets

tryckeri accepterar tydligen fel av typen S2a och Sb. Det vore intressant att få veta vilka kriterier man har för att göra en ny tryckcylinder.

Samhörande rester. Så fort man kan identifiera en inlaga kan man utnyttja detta för att beräkna rester och få ut mer information från häften utan cylindersiffror. När man allmänt pratar om kn-rester för H323 så anger man resten för häften med kn + cyls 2, dvs. inlaga 2. I tabell 3 anges vad de olika inlagorna får för rest för en given rest för häften med kn + cyls 2.

För till exempel TS 2 har ett häfte resten 3. Genom att följa den kolumn som har 3 överst nedåt, ser vi att inlaga 2 har rest 3 och att inlaga 7 har rest 12. Låt oss ta ett exempel för att illustrera hur man gör. Antag att vi har ett häfte H323 med kn 97687 och att vi har identifierat att det har inlaga 7. Division av 97687 med 17 ger 5746.2941. Om vi multiplicerar decimaldelen 0.2941 med 17 så får vi 4,999, dvs. resten är 5. För att nu få resten för ett häfte med kn + cyls 2 i samma serie, använder vi tabell 3 på följande sätt. Vi går in på raden för inlaga 7 och följer den tills vi hittar 5, som står i kolumnen som har 13 överst. Resten för ett häfte med kn + cyls 2 i denna kn-serie är 13. Eftersom bara TS 4 har denna rest (se nedan) så kommer häftet från TS 4. Denna metod kan ibland användas för att finna ut om ett häfte med kn från TS 5 tillhör början eller slutet av serien.

Tabell 3: Samhörande rester för olika inlagor.

Inl	cyls	Rest vid cyls 2																
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	c 2	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	0	1	2	3	4
2		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
3		12	13	14	15	16	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
4		7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	0	1	2	3	4	5	6
5		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	0	1
6		14	15	16	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
7		9	10	11	12	13	14	15	16	0	1	2	3	4	5	6	7	8
8		4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	0	1	2	3
9		16	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
10	c 1 fana	11	12	13	14	15	16	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	c 1 fot	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	0	1	2	3	4	5
12		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	0
13		13	14	15	16	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
14		8	9	10	11	12	13	14	15	16	0	1	2	3	4	5	6	7
15		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	0	1	2
16		15	16	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
17		10	11	12	13	14	15	16	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Kontrollnummer

Alla kända kn i H323 är hela och i blockstil. I tabell 4 ges en översikt av kända kn. Kn sitter 3–5 mm från frimärksbild och i sidled varierar positionen mellan 00.000 och 0000.0. Positionen ger inte någon ledning vid klassificering i tryckserier. Då är utseendet av större intresse, eftersom kn från TS 5 är lätta att känna igen. De är ljusa och tunna; det är sparsamt med färg i kn. Ibland skulle man nästan kunna tro att det är andrahandstryck. TS 5 är också identifierbar på att klichétyp är 1~6.

Tabell 4: Lägsta och högsta kända kn och kn-rester för de olika tryckserierna.

TS	Lägsta och högsta kända kn	Kn-rester	Nyans
1-2	11387-25850	10	a
	27200-51975	4	a
	52954-69325	5	a
	72338-89430	12	a
	90956-00000-00067	12→6	b
	08410-22570	6	a
	23676-30317	6	a/b
3	76399-78945	3	c
	79440-79816	3	a
	80932-81597	3	c
	81913-87214	3	a
4	89172-91972	13	c
	92146-00000-41331	13→7	a
5	66299-00000-87611	16→10	a
	92396-93638	10	c

Upplagestorlekar

I tabell 5 finns en sammanställning av beräknade storlekar för de olika tryckserierna.

Tabell 5: Antal häften från olika tryckserier

	Lägsta och högsta kända kn	Antal häften enligt kn	Antal häften enligt cylinderräkneverk
TS 1-2	11387-00000-30317	2× 1 189 300	2× 1 064 200
TS 3	76399-87214	2× 108 150	2× 107 100
TS 4	89172-00000-41331	2× 521 590	2× 489 600
TS 5	66299-00000-93638	2× 1 273 390	2× 1 190 000
TS 1-5		2× 3 092 430 = 6 184 860	2× 2 850 900 = 5 701 800
Nyans b	90956-00000-00067	2× 91 100	
Nyans c		2× 72 000	

Antal häften har beräknats utifrån både cylinderräkneverk och kända kn. Överensstämmelsen är god. Att antalet häften utgående från kn är mindre än antalet enligt cylinderräkneverket är mindre kan förklaras av att inte känner alla kn. För TS 4 och TS 5 är förhållandet tvärtom, antalet häften enligt kn är större än antalet enligt cylinderräkneverket. Detta har också observerats för andra häften. Det skulle kunna förklaras av att man kör papper genom pressen utan att tryckcylindern roterar, men att kn trycks på allt papper av säkerhetsskäl. I boken "Från fjäderpost till flygpost" av Stig Nilebrant och Sven Rune Johansson står på sidan 123 "Varje gång frimärkspressen startar och stannar avläses cylinderräkneverkets ställning. På så sätt vet man hur många cylindervarv det finns i de stora rullar frimärken som sedan går vidare till kontrollavdelningen." och vidare "Det finns också två

kontrollnummerverk inbyggda i pressarna. Den ena av dessa trycker kontrollnummer för var 20:e frimärksrad. Kontrollnumren används i samband med att man delar upp frimärksbanan i bitar med 100 rader. Antalet sådana bitar med 100 rader avstäms mot det antal märken som finns i rullen enligt cylinderräkneverket.” Detta indikerar en hög noggrannhet på cylinderräkneverket. Erfarenheten indikerar att antal häften enligt kn är 5–10% större än den enligt cylinderräkneverket.

Postverket uppger att 4.27 miljoner häften har sålts. Differensen upptill antal enligt cylinderräkneverket är 1.66 miljoner häften. Dessa kan ha kasserats under tryckning eller de kan ha eldats upp i form färdiga häften som förblivit osålda.

Nyans b är känd i omkring 9 kn-tusental, varav 2 är Ab och resten Bb. I slutet av TS 2 vid kn 23676–30317 är nyansen mörk, men de finns olika åsikter om den är a eller b. I ovanstående uppställning har vi konservativt inte räknat med dem som b. Nyans c är känd i drygt 7 kn-tusental, varav Ac bara är känd för kn 80992–81593 i TS 3 och kn 89172–90102 i TS 4. Varianten Ac (0.5%) är ovanligast. Sedan kommer Ab (0.7%), Bc (1.7%), Bb (2.5%), Aa (15–25%) och Ba (70–80%).

Kända kn-tusental

En rulle med färdigtryckta häftesinlagor från 2:a Goebelpressen innehåller enligt uppgift i Atlas häfteshandbok en 600–750 m lång frimärksbana. Detta motsvarar 13 000 – 17000 H323 häften per band. I förteckningen nedan över kända kn-tusental så är avståndet mellan kända kn i ett intervall högst 800 kn dvs. 8000 häften. Sannolikheten för att finns en annan variant i intervallet är alltså liten. Men man vet aldrig riktigt säkert. Det kan ha hänt något under inhäftningen. Klichéerna kan gå sönder. Rullen med omslagspapper tar slut och måste bytas. Kapaciteten hos 3:e och 4:e häftesmaskinerna var 60–80 000 häften per dag.

TS 1–2

Aa	HM3	1~1		14–16		19–20		32–33		36	
Ba	HM3	1~1	11–14		16–19		20–23, 26–32		33–35		36

Aa	HM3	1~1	38–40		40–42		43–45			50–51	52–54
Ba	HM3	1~1		40		42		46			
Aa	HM4	1~4						47			
Ba	HM4	1~4							48–50		

Aa	HM3	1~1		59–62		64–65		68–69			87	
Ba	HM3	1~1	59		62–63		67–68			84–85		87–89
Ba	HM4	1~4							72–75, 76–83			

Ab	HM3	1~1		94			98				
Bb	HM3	1~1			95				98–00		
Bb	HM4	1~4	90–93			95–97					

Ba	HM3	1~1		19–20							
Ba	HM4	1~4	08–18			22					
Bab	HM4	1~4					23–30				

TS 3

Ac	HM4	1~4			80-81			
Bc	HM4	1~4	76-78					
Aa	HM4	1~4					83-85	
Ba	HM4	1~4		79		81, 82-83		85-87

TS 4

Ac	HM4	1~4	89-90	
Bc	HM4	1~4		90-92

Aa	HM4	1~4			0-10, 11-13		15-16	
Ba	HM4	1~4	93-99	90-92		13-14		16-20

Aa	HM4	1~4	21-23, 24		33-34		38		39-41
Ba	HM4	1~4		24-33		34-37		39	

TS 5

Ba	HM3	1~6	66-68, 69, 70-71, 73-83, 85, 87-89, 91-92, 94-97, 98-99, 00-04					
----	-----	-----	--	--	--	--	--	--

Aa	HM3	1~6	04, 05-06		09-11		13-18		22-24		27-28
Ba	HM3	1~6		06-07		11-12		20-21		25	

Aa	HM3	1~6		35	36					55	
Aa	HM4	1~6									
Ba	HM3	1~6			36, 37				49-50, 53-55		56
Ba	HM4	1~6	28-33				38-39, 40-41, 43-44, 45				

Ba	HM3	1~6	57-60, 61-62		69-70			
Ba	HM4	1~6		66-68		71-72, 79-80, 83, 85-87		
Bc	HM4	1~6						92-93

Vid kn 35, 36, 37, 55 och 56-tusen har det inte kunnat fastställas om häftena gjorts av HM3 eller HM4. Det beror på att jag endast har ett häfte eller att det är äldre rapporter så att jag inte har tillgång till häftena.

Förekomster av kombinationer med RT + kn

I tabell 6 redovisas förekomster av kombinationer RT + kn. Det finns inga kända kombinationer med RT + kn för H323Bc.

Tabell 6: Förekomst av kombinationer med RT + kn för H323.

TS	kn	RT		RT + kn				
		kliché	e	Aa	Ba	Ab	Bb	Ac
1-2	11387-00067	10~10	17-19	32-33, 38, 68-69	12, 17-18, 66	98		
		8~8	22				99-00	
		9~2	22		48			
	08410-30317	9~2	19-21		17-18		28-29	
3	76480-87214	9~2	20-21	83-84	85-87			80-81
4	89172-41331	9~2	19-23	02-04, 10, 22	37			
5	66299-99999	10~5	17-18		73-74, 91			
	00000-93968	10~5	17-18		30, 31-32, 55, 69			
		7~2	19-23		40-41, 80			

Efterskrift

Mycket av det grundläggande arbetet såsom beskrivning av kännetecken på omslagsklichéer har gjorts av Per-Olof Persson. Han upptäckte också cylinderskadorna. Gunnar Struck har kompletterat uppgifterna över kända kn.

Jag är mycket intresserad av kommentarer. Speciellt vill jag veta om någon har häften som strider mot mina iakttagelser. Rapporter om nya kn-tusental är välkomna. Kontakta Sven Erik Mattsson, E-post SvenErik.B.Mattsson@gmail.com